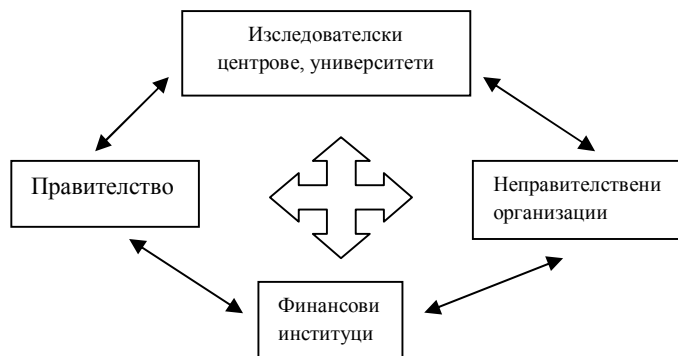

“Конкурентоспособност чрез развитие на клъстерите”

Делян Христов Мавров

Проблематика за клъстерите формирания е една от съвременните икономически концепции, придобила популярност през последните две десетилетия. Теоретичните изследвания, основани на Клъстеровата теория са насочени главно към изучаване на теоретико – приложните аспекти на клъстерите, изследване на успешни практики на функциониращи такива структури, формиране и анализиране на политики за насърчаването им. Най-голям принос за развитието и популяризирането на клъстерите формирания имат трудовете на Майкъл Портър. Дефиницията, която той дава е най-често цитирана и от авторите на подобни научни разработки. Основните групи участници в модела и връзките, които възникват между тях, могат да се демонстрират чрез диаманта на Портър.

Клъстерите формирания са интересен дял от икономиката. Най – често те са асоциирани с развитие на бизнес стратегии, научна и развойна дейност (R&D), конкурентоспособност, изграждане на ефективни партньорства с публичния и частен сектор, както и подобряване на правителствените усилия за политически реформи.

Особена актуалност и интерес представляват различни форми на клъстери във време на криза, когато негативните ефекти върху предприятията са значителни и се налага да се търсят разнопосочни варианти за изход от сложната ситуация. Фирмите все по-често обръщат поглед към бизнес сдружавания, в това число и към клъстериране с доскорошните им конкуренти.

Редица изследвания в заключителната си част извеждат потенциални ползи и евентуални рискове от работата на клъстерите, но твърде малко от тях тестват реалността, като сравняват клъстерните ефекти с такива на други форми на бизнес формирания. В значителна част от научните публикации се твърди, че развитието на

групи свързани предприятия води до генериране на значителни предимства, по-важни от които са:

- формирането на клъстери води до съществено снижаване на разходите за членовете на мрежата;
- сравнителни предимства са породени от възможността за коопериране и партньорство, стимул за развитие на активи, технологии, инфраструктура и съвместни инвестиции – ефекти, които една фирма сама не би могла да постигне. Наличието на множество разнородни фирми води и до създаването на синергия между участниците в клъстера;
- увеличено внимание към иновациите и динамизиране на прилагането им;
- създаването на клъстерни формирания е породено от стремежа за подобряване фирмената производителност и отстояване на адекватни конкурентоспособни позиции срещу външни чуждестранни фирми и икономики;
- клъстерите спомагат за създаването на една стабилна, продуктивна и благоприятна за чуждестранни инвестиции икономическа среда. А без значителни чуждестранни капитали е немислимо ускореното развитие на България.

Регионите, на чиято територия има функциониращи клъстерни формирания, също извличат определени ползи, изявени в няколко насоки:

- създава се възможност за развитие и утвърждаване на име, което да се превърне в ценен инструмент в маркетинга на продуктите и услугите на клъстера и да представя целия регион на национални и международни форуми;
- целенасоченото развитие на клъстерите прави регионите, на чиято територия функционират, с по-висок икономически растеж и социално благополучие;
- наблюдава се подобрена бизнес среда, насърчаваща конкурентната способност на предприятията, както и повишена инвестиционна привлекателност на региона;
- повишава се заетостта в района и се увеличават данъчните постъпления;

Критики отправени към клъстеровите формирания се изразяват в следното:

- снижаване на конкурентното напрежение: в някои от типовете клъстери опасността може да се породи от това, че съвместните практики имат предимство пред процесите на конкуренция. Това може да навреди на иновационните процеси.

- упадък на клъстера: при твърде голяма зависимост от технологиите и прекалена зависимост от малък брой компании е възможно в условията на бързо променящи се технологии фирмите да станат по-уязвими, ако работят със стари технологии и не развиват достатъчно гъвкавостта си, за да се адаптират към тези промени;
- заключващи ефекти: прекаленото специализиране в областта на дейност може да доведе до провал в случаите, когато тази дейност претърпява процеси на упадък. Концентрацията на ресурси и субекти около тази дейност ще затрудни осъществяването на реструктуриране и пренасочване към нови дейности.
- изменение целите на клъстера и трансформирането му в картел или монополистична структура.

Процесът на формиране на клъстери невинаги води до иновативност. Една фирма ще е иновативна при наличието на иновативни фирми от собствената индустрия. Клъстерите не подобряват конкурентоспособността и икономическата обстановка, ако те не са ефективни. От съществено значение са структурата, активността и продуктивността на клъстерите и нейните градивни елементи. Съществена роля играе участието на университетите в клъстерите¹. Изграждането на клъстер може да се раздели на два типа: хоризонтален - (фирми от един сектор, със сходни дейности, на едно и също ниво на производство) и вертикален – (фирми от различни сектори, различни нива на производство).

Клъстерите могат да са инициатори за бизнес инкубатори, където да се създават и развиват млади фирми, нови бизнес идеи, иновации и др. От една страна трябва да застанат фирмите, които разполагат с ресурси, практически знания, ноу-хау, а от друга страна трябва да застанат университетите, които разполагат с човешки ресурс, експертно мнение, млади и креативни кадри и бизнес идеи (brainstorming).

България, както и другите европейски страни осъзнават значението и се стремят да развиват клъстерови формирания. В страната ни има 21 формирани клъстера, както и 7 потенциални проекта за подобни формирания. Различните оперативни програми „Конкурентоспособност” и в частност „Подкрепа за развитие на Клъстерите в България”, показват готовността на държавата за развитие и стимулиране на мрежата от клъстери в страната с цел стабилизиране и подобряване икономическата среда и повишаване конкурентоспособността на икономиката.

¹ Пример за това е Морски Клъстер България. Той включва в себе си 18 фирми и Технически университет - Варна